

ПРИДНІПРОВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
НАН УКРАЇНИ І МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

МАТЕРІАЛИ

**Кіровоградської сесії
І Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Придніпровські соціально-гуманітарні читання»**

(15 червня 2012 р.)

ЧАСТИНА І

поняття, що включає в себе багатогранні процеси, явища, пов'язані з духовною сферою життєдіяльності людей; сукупність ідей, поглядів, почуттів, уявлень людей, процесів виробництва, розповсюдження, перетворення суспільних, індивідуальних ідей у внутрішній світі людини.

Тільки будучи часткою, ланкою духовного культури суспільства особистість формується і розвивається її психокультура.

Поняття психокультури (К.Сельчонов, О.Мотков, Т.Огньова) розглядається як сукупність існуючих у індивіда уявлень про психіку, форми регулювання і розвитку психіки, що використовуються.

Психокультура - у розвинутому вигляді це достатньо висока якість самоорганізації та саморегуляції будь-якої життєдіяльності особистості. Психокультура - це сукупність існуючих у індивіда, групи або етносу уявлень про психіку, форми регулювання і розвитку психіки.

У сферу психокультури входять рівень і форми розвитку психологічної компетенції, рівень практичного використання уявлень про психіку, технологія формування психічних якостей у різних сферах психіки [1]. Психокультура особистості може включати в себе такі аспекти як світоглядні оцінки, переконання, власні уявлення про світ та себе, здатність до самовиховання, моральні та етичні цінності.

Психокультура особистості визначає наскільки людина активна у формуванні своєї духовності. Такий аспект психокультури як самовиховання відіграє значну роль у розвитку духовності. Самовиховання - педагогічно керований процес. Психологічна і практична підготовка до роботи над собою складає одну з найважливіших задач виховання. Важливим є усвідомлення свого способу життя, осмислення значущості тієї діяльності, яка вимагає самовиховання. Важливим є і оволодіння навичками самостійної роботи в тій сфері діяльності, в якій людина хоче досягти успіху. Виходить, що хоча самовиховання це процес який є частиною безпосереднього розвитку самої особистості, без певної спрямованості на початку, особистість може піти хибним шляхом. Тобто ті, що закладають задатки самовиховання мають самі, насамперед, володіти високим рівнем духовності. Завжди треба пам'ятати, що ті цінності та моральні норми про які розповідає особистість можуть бути «зернами» для розвитку духовності інших.

Психокультура суспільства має орієнтувати людину на самовиховання, а самовиховання активізує виробництво самостійної духовності. Результатом самовиховання є світогляд. А світогляд - це стрижень духовності. З одного боку психокультура сприяє формуванню світогляду, а світогляд зумовлює духовність. Світогляд є впорядкованою системою поглядів особистості на природу, суспільство, людину, на їх розвиток. Світогляд особистості формує її спрямованість на обрання тих чи інших цінностей, установок, моральних та етичних норм. Все це формує специфічну психокультуру особистості, що в свою чергу впливає на формування духовності особистості.

Психокультура є фактором, що впливає на появу у людини питання: про сенс життя та пошуки відповідей на нього. Адже, це питання є етапом розвитку духовності особистості. Чинником виникнення цього питання є психокультура особистості, оскільки не всім людям властивий пошук сенсу буття. Е. Залотухіна - Аболіна говорить про те, що сенс життя - це система значимих орієнтирів, які складаються під дією мотивів нашої діяльності і поведінки [2, с.133].

Отже, індивідуальна психокультура є важливим фактором формування особистості, особливо на новому - інформаційному етапі розвитку людства.

Список використаних джерел:

1.Егорова Т.Е. Роль психологической культуры личности в саморегуляции тревожности // Нижегородский медицинский журнал. — 2005. — № 4.

2.Залотухина - Аболина Е.В. Повседневность: философские загадки. — К.: Ника - Центр, 2006. - 256с.

ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄКТИВНОСТІ ІСТИНИ В СОЦІАЛЬНОМУ ПІЗНАННІ

Лейтмотивом курсів соціальних дисциплін і філософії є в кінцевому підсумку ідея взаєморозуміння, громадянської злагоди. Загальновідомо, що, яких би форм не набували ті чи інші соціальні дії людей, найвищого злету ефективність їхнього сукупного результату сягає лише за умов соціальної злагоди. А тому пошук її філософських засад як в контексті історії, так і за умов нашого суперечливого і конфліктного сьогодення є надзвичайно важливим завданням. Воно, в свою чергу, вимагає формування методології соціального пізнання: від абсолютизації суб'єктивного фактора до пріоритету об'єктивних соціальних закономірностей, від схематизму в розумінні історії до розгляду конкретних чинників суспільно-історичного процесу, від ідеологемного тиску партійності до плюралізму і толерантності тощо. Є підстави вважати, що на сьогоднішній день формування методології соціального пізнання в цілому завершене. Суспільствознавчі дисципліни та сучасна соціальна філософія, спираючись на загальнолюдські пріоритети і цінності, виробили систему методів, принципів, теоретичних побудов, які мають плюралістично, толерантно відобразити соціальну реальність -- з забезпеченням громадянської злагоди, соціальної справедливості, формуванням інтелектуально-творчої особистості в гуманітарно-гуманістичному культурному середовищі. Але тут виникає величезна проблема – про всі ці теоретичні побудови, принципи, методи суспільство практично нічого не знає (або знає, але їх не реалізує), чим наражається на суттєві духовні та матеріальні втрати. Тож маємо за мету провести короткий аналіз ситуації, яка склалася.

Зневажливе ставлення до соціального пізнання, яке склалося в певних колах держави на сьогодні, має глибокі історичні корені. З давнини побутує думка, що істинними є лише науки про природу, а під виглядом суспільних наук приховується лише проста реєстрація індивідуальних та неповторних фактів — позаяк об'єктивних закономірностей в суспільстві не існує. Як результат, ми на сьогодні спостерігаємо досить сумну і суперечливу картину, – з одного боку, в вузівських програмах нашої держави різко скорочується обсяг годин для викладання суспільних наук, серед населення вони не популяризуються, що пояснюється поширеною думкою про їх схоластичність, надуманість і непотрібність. З іншого боку, практично у всіх дискусіях, виступах тощо будь-яке положення підкріплюється авторитетом чи то соціології, чи то історії, чи то філософії – тобто тут вони стають начебто об'єктивно-істинними і потрібними. При цьому ними маніпулюють, їх перекручують, висмикують з контексту окремі положення для обґрунтування власних позицій, спотворюють об'єктивну соціальну істину оціночними судженнями тощо.

Варто визнати, що, на перший погляд, незрозуміння об'єктивності соціального пізнання є небезпідставним. Пояснюється воно специфікою самого соціального пізнання. Зокрема:

1. Об'єктом соціального пізнання є духовний світ людини та соціальні відносини, де тісно переплітаються матеріальне та ідеальне, об'єктивне та суб'єктивне тощо. Це не суб'єкт-об'єктне, а суб'єкт-суб'єктне пізнання.

2. В соціальному пізнанні виключна увага приділяється індивідуальним, одиничним, унікальним процесам, хоча і на основі загального, закономірного.

3. На відміну від однозначних, динамічних законів природи соціальні закони є багатозначними, статистичними і проявляються вони через боротьбу інтересів. Це законотенденції.

4. Соціальне пізнання пов'язане не стільки з предметами, скільки з предметними цінностями, суб'єктивними установками, нормами, які вказують на суспільнозначиму та культурну роль явищ дійсності, на якісну, а не на кількісну оцінку соціального об'єкта пізнання.

5. Соціальне пізнання має текстову природу -- здебільшого між суб'єктом та об'єктом стоять письмові джерела (документи, хроніки, листи). Тобто тут відбувається відображення відображення -- адже соціальна реальність проявляє себе в знаково-символічних виразах.

6. В соціальному пізнанні не можна користуватись приладами — їх заміняє «абстракції», мислення. Якщо в природознавстві способом осягнення об'єкта є монолог (природа «мовчить»), то в соціально-гуманітарному пізнанні — діалог (особистостей, текстів, культур).

Можна окреслити і інші особливості суспільствознавчих наук. Але справа не в тому. Головне — вони існують. Перед ними можна ставити такі ж завдання, як і перед природознавством — виконувати функції пояснення та передбачення. Проте специфіка їх структури спричиняє додаткові труднощі в осягненні соціальної істини. Зокрема:

1) суперечливість суспільних інтересів. Люди мають різноспрямовані інтереси і пізнання, те, що самі створюють. Наслідки: в соціальному пізнанні панують, крім високих духовних надбань, егоїзм, випадковості, помилки;

2) відсутність загальноприйнятої парадигми соціального пізнання. Парадигму в основі соціального світу складає теоретичне обґрунтування мислячих представників певних партій і ідеологів -- що веде до «теоретичного анархізму»;

3) мінливість, багаторівневість та розпливчатість емпіричного соціального базису, ускладнює навіть встановлення соціального факту, не говорячи вже про виявлення об'єктивних законів;

4) обмеженість застосування експерименту через небезпеку його ідеологічного спотворення. Ще Т. Гоббс стверджував, що, якби істина, що три кути трикутника дорівнюють двом кутам квадрата, суперечила чимось праву на владу, то вона категорично заперечувалась (або була витіснена спаленням всіх книг з геометрії).

Таким чином, соціальне пізнання є таким же об'єктивно-істинним, як і природознавство, навіть складнішим за нього — всупереч загальноприйнятій думці. Досягнення істини тут чимось вимагає всебічних — причому більш витончених і складних — методів та принципів дослідження, постійним моніторингом отриманих результатів — через мінливість соціального об'єкта і постійну небезпеку ідеологічного спотворення істини. А тому при їх аналізі необхідно дотримуватись наступних філософських принципів:

-- принцип визначальної ролі практики, який стверджує, що кінцеві мотиви та стимули діяльності людей потрібно шукати в економічній сфері. При його застосуванні виборці, скажімо, за альтруїстичними гаслами політиків можуть розгледіти справжні причини піклування про народ, вибрати інших політиків і кардинально змінити життя країни;

- принцип системності, розгляду конкретних соціальних явищ в їх взаємозв'язку та взаємозалежності та всебічності. Зводить аргументацію до одиничного прикладу або навіть до суми є неприйнятним. Будь-який приклад не може бути довільно вирваним із системи соціальної небезпеки спотворення соціальної істини. Також при встановленні істини потрібно виходити з мотивів, але не окремих людей, а соціальних груп, націй, класів тощо;

- принцип діалектики (в суспільстві -- принцип історизму). Суспільство постійно змінюється, міняючи стереотипи, ментальність, норми поведінки людей на кожному новому етапі свого розвитку. Тому і соціальне пізнання повинно орієнтуватись найперше на процеси. Це висновок

- будь-яка оцінка будь-якої історичної події, здійснена через призму сьогодення, ментальності і норм поведінки, є однозначним спотворенням будь-якого історичного факту. Навіть тоді було інше розуміння норми. Дотримання цього принципу забезпечило б громадянство злагоду при аналізі спірних історичних моментів;

- принцип конкретності істини. Без врахування конкретних обставин, умов, часу тощо досягнути істини неможливо. Недоречними тут є аналогії, -- якщо в них, як правило, за замовчанням -- ігноруючи принцип конкретності істини, абсолютизуються спільні риси, за замовчанням відмінності в суспільних подіях, скажімо, різних країн. В результаті вибудовується неправильна стратегічна лінія розвитку власної країни.

Лише через дотримання цих вимог досягається об'єктивна соціальна істина, яка дає змогу бачити в суспільстві не те, що хочеться тому чи іншому суб'єкту згідно з його власними потребами та інтересами, а те, чим воно є саме по собі як існуюче незалежно від них. Лише дотримання цих вимог -- постійне та повсюдне -- гарантовано забезпечить взаєморозуміння

громадянську злагоду, а значить матеріальний та духовний прогрес нації. А недотримання, на нашу думку, приведе чи не до маргіналізації всього суспільства, хоча б тому, що, відступаючи від філософських принципів, люди відступають від об'єктивних та загальноприйнятих основ співжиття.

Сабо Л.П.

Восточноукраинский национальный университет им. В.Дала

КНИГА КАК КУЛЬТУРНЫЙ ФЕНОМЕН

«Люди перестают мыслить, когда перестают читать»

Д.Дидро

1. Начало XXI века характеризуется значительными метаморфозами, обусловленными влиянием глобализации на мировое пространство, переходом к постиндустриальному информационному обществу. Любые трансформации такого масштаба происходят не только в технологической и экономической, но и в культурной сферах. Это приводит к переоценки ценностей, формированию нового культурного пространства.

2. Совершенно очевидно, что цивилизация теснейшим образом связана с распространением письменности и чтения. Чтение долгое время стимулировало и стимулирует процессы глобализации во всех её аспектах и направлениях, а книга стала символом цивилизации.

3. Книга, помимо всего прочего, есть продукт труда и результат общественного развития. Однако при всей сложности, а подчас и противоречивости составляющих её философских, понятийных, этимологических особенностей, книга сама есть предмет, не просто отражающий действительность. Книга благодаря своим содержательным и вещным свойствам может влиять на развитие общества. Более того, без книги, в современности нет культурного и цивилизационного развития вообще. [1; 2].

4. Развитие информационных технологий ставит ряд проблем, одна из которых – проблема существования «книги» в современном культурном пространстве. Остро стоит вопрос о будущем книги. Кризис книги проблема, не технического, а антропологического характера, о чем уже давно известно. Изменилось само отношение человека к книге. Юрий Лотман называл книгу: «высшей культурной ценностью, сложнейшим и важнейшим изобретений человечества. Собеседником и посредником между автором и читателем, которых разделяет время и расстояние». [3] Но все больше книга расценивается, не как посредник между людьми, а как накопитель информации. И чем меньше места она занимает, чем больше она информативна тем, казалось бы, лучше. Но, книге сановится тесно в «большом городе».

5. Современное школьное образование пронизанно чтением в отрывках, в пересказах, внушением, что сюжет самое главное в произведении. Время стало временем дайджеста и занимает всё более высокую отметку в шкале ценностей, по сравнению с книгой. Зачем тратить время на полное прочтение книги, если можно ознакомиться с пересказом, коротким сюжетом? Главное сюжет и сжимание смысла, а как это сказывается на полноте замысла – совершенно не важно! Сжимаем книгу и её место в нашем бытии, чтобы оставить больше места для молитвы главному идолу цивилизации – выгоде и утилитарности. Это логика цивилизации, работающая на получение прибыли, ориентирующая человека на прагматические ценности. Книга, рассматривается как накопитель информации, а информация, прежде всего, с точки зрения экономической выгоды. Все остальное, не имеет смысла (расценивается как лишнее).

6. За последние несколько лет интернет сделал серьёзный шаг в сторону сжатия информационных сообщений. Выражение «слишком много букв» стало нарицательным. И это явление было обусловлено, прежде всего, популярностью Твиттера. Уже становится непонятным тот факт, что не количество букв заслоняет от нас культурные ценности а воцивизованность книги, катастрофически утрачивающая свою функцию – делать человека человеком читающим.